

УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ - ШТИП
ФАКУЛТЕТ ЗА ОБРАЗОВНИ НАУКИ

UDK: 378 (497.7)

ISSN: 1409-9187

ФАКУЛТЕТ ЗА
ОБРАЗОВНИ НАУКИ

ГОДИШЕН ЗБОРНИК
2015/2016
ANNUAL MISCELLANEOUS
COLLECTION

GOCE DELCEV UNIVERSITY - STIP
FACULTY OF EDUCATIONAL SCIENCES

**УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ – ШТИП
ФАКУЛТЕТ ЗА ОБРАЗОВНИ НАУКИ**

**ГОДИШЕН ЗБОРНИК
ANNUAL MISCELLANEOUS
COLLECTION
2015/2016**

ГОДИНА 6

VOLUME VI

**GOCE DELCEV UNIVERSITY – STIP
FACULTY OF EDUCATIONAL SCIENCE**

**ГОДИШЕН ЗБОРНИК
ФАКУЛТЕТ ЗА ОБРАЗОВНИ НАУКИ
YEARBOOK
FACULTY OF EDUCATIONAL SCIENCE**

За издавачот/ For publisher
Проф.д-р Соња Петровска

Издавачки совет

проф. д-р Блажо Боев
проф. д-р Лилјана Колева-Гудева
проф. д-р Кирил Барбареев
проф. д-р Дејан Мираковски
проф. д-р Соња Петровска

Редакциски одбор

проф. д-р Снежана Мирасчиева
проф. д-р Снежана Јованова Митковска
проф. д-р Емилија Петрова Горгева
проф. д-р Стеван Алексоски
проф. д-р Блаже Китанов
проф. д-р Никола Смилков
проф. д-р Виолета Николовска
доц.д-р Трајче Стојанов
доц. д-р Деспина Сивевска
доц. д-р - Ирена Китанова
доц. д-р Даниела Коцева

Главен и одговорен уредник /
проф. д-р Снежана Ставрева
Веселиновска

Технички уредник

доц. д-р - Верича Јосимовска

Јазично уредување

Даница Гавриловска-Атанасовска
(македонски јазик)
Снежана Кирова
(англиски јазик)

Техничко уредување

Славе Димитров

Editorial board

Prof. Blazo Boev, Ph. D.
Prof. Liljana Koleva Gudeva, Ph. D.
Prof. Kiril Barbareev, PhD
Prof. Dejan Mirakovski, PhD
Prof. Sonja Petrovska, PhD

Editorial staff

Prof. Snezana Mirascieva, PhD
Prof. Snezana Jovanova Mitkovska, PhD
Prof. Emilija Petrova Gorgeva, PhD
Prof. Stevan Aleksoski, PhD
Prof. Blaze Kitanov, PhD
Prof. Nikola Smilkov, PhD
Prof. Violeta Nikolovska, PhD
Docent Trajce Stojanov, PhD
Docent Despina Sivevska, PhD
Docent Irena Kitanova, PhD
Docent Daniela Koceva, PhD

Managing editor

Prof Snezana Stavreva
Veselinovska, Ph.D

Editor in chief

Docent Verica Josimovska, Ph.D.

Language editor

Danica Gavrilovska-Atanasovska
(Macedonian)
Snezana Kirova
(English)

Technical editor

Slave Dimitrov

ISSN 1409-9187

Редакција и администрација
Универзитет „Гоце Делчев“ - Штип
Филолошки факултет
ул. „Крсте Мисирков“ 10-А
п. фах 201, 2000 Штип
Р. Македонија

Address of the editorial office
Goce Delcev University – Štip
Faculty of philology
Krstе Misirkov 10-A
PO box 201, 2000 Štip,
R. of Macedonia

СОДРЖИНА CONTENTS

Снежана СТАВРЕВА-ВЕСЕЛИНОВСКА

Еколошкото образование и воспитание во функција на одржливиот развој
од агол на социјалната екологија 5

Снежана СТАВРЕВА-ВЕСЕЛИНОВСКА, Соња ПЕТРОВСКА

Поттикнување на мисловните активности и креативноста на учениците
во процесот на активното вклучување на учениците во
наставата по природни науки 17

Емилија ПЕТРОВА-ЃОРЃЕВА, Ирена КИТАНОВА

Фактори кои влијаат на појавата на асоцијално однесување кај младите 33

Снежана МИРАСЧИЕВА

Наставата како биполарен / интеракциски процес 41

Даниела КОЦЕВА

Културата, културните разлики и предрасуди 49

Снежана ЈОВАНОВА-МИТКОВСКА

Логичко-мисловни операции неопходни за формирање на
почетните математички поими 59

Стојко СТОЈКОВ

Македонското малцинство во Бугарија од признавање кон негирање 1948 – 1989 . 67

Верица ЈОСИМОВСКА

Конспиративно стационарно згрижување и лекување на територијата
на Македонија во периодот 1941-1944 87

Ленче НАСЕВ

Пристапи кон совладување на музичката писменост 99

Јованка ДЕНКОВА

Анималистичкиот роман „Дивиот пес“ од Видое Подгорец 105

Оливер ЦАЦКОВ

Зградата на Ректоратот во Штип, објект што ги поврзува минатото,
сегашноста и иднината 115

Маја ŽМУКИЌ

Bitnost odgojnih zadataka u nastavi likovne culture 119

Маја ŽМУКИЌ

Metodička organizacija i važnost uskladenosti nastavne jedinice,
likovne oblasti, likovne tehnike, likovnog problema i motiva..... 129

Лидија ГИГОВА

Менаџерските и лидерските функции на наставникот во основно училиште
како фактори за унапредување на развојот на педагошката пракса 139

Блаже КИТАНОВ, Ирена КИТАНОВА

Писмата на Антоан де Сент Егзипери до мајка му 151

ПИСМАТА НА АНТОАН ДЕ СЕНТ ЕГЗИПЕРИ ДО МАЈКА МУ

Блаже Китанов,¹ Ирена Китанова²

Апстракт: Во овој запис се толкува повеќеслојното значење на феноменот ружа, а особено на релација мајка - син. Интимните и емотивни преокупации на авторот на „Малиот принц“ се мошне важни и интересни кога тој е оддалечен од најсаканото суштество - мајката. Неговите размислувања за животот, за школувањето, за љубовта се разоткриваат посебно од неговите писма упатени до милата му мајка. Во нив е искажана сета нежност и необична приврзаност кон неа. Овдека за првпат ги приложуваме и толкуваме во контекст на можно растајнување на ружата како посебен симбол или феномен во однос на неговата емотивна комуникација со мајката.

Клучни зборови: *ружа, мајка, писмо, нежност, тајна.*

Во наставната практика на основното училиште „Малиот принц“ на Антоан де Сент Егзипери претставува вистински предизвик и сензација. Тоа е сказна која и денес се чита со возбуда и со посебно внимание. Но нејзината рецепција е мошне специфична од страна на учениците и наставниците, пред сè заради повеќеслојното значење и симболика на содржината. Оттука, при интерпретацијата на „Малиот принц“ во основното училиште неопходни се добра и стручна подготвеност на наставникот со цел содржината на делото да се интерпретира, анализира и коментира што е можно на посоодветен и поразновиден начин.

Овдека ќе се обидеме да проговориме за симболиката и тајната на природниот феномен - ружата која во контекст на **авторовите писма** упатени до милата му мајка добива посебна еманација и арома на емотивен и интимен план.

Приказната за Малиот принц крие една единствена тајна - сè друго се додавки, заклучоци или реакции на таа мистерија која се рефлектира или расцутува во таинствената ружа. Тајната на ружата е тајната на мајката. Тоа значи дека во извесна смисла приказната за Малиот принц може да се чита како кодиран спомен од детството, како еден вид сон. Егзипери ја пишува приказната во периодот на лична празнина и разочараност, среде својата внатрешна пустина, во мигот кога стремежот кон ѕвездите и неговата душевна перспектива на летач/пилот доаѓа до некаква граница. Тоа е мигот кога летачот се приземјува/паѓа. Во една таква житејска криза мислите се враќаат назад, во сопственото минато, за да се најдат врските со оние места кајшто нитките се испреплетуваат, па можно е сликата за себеси уште тогаш да била премногу искривена до степен да не може да се препознае. Така, по падот на авионот пилотот го среќава детето на

¹ Факултет за образовни науки, Универзитет „Гоце Делчев“, Штип.

² Факултет за образовни науки, Универзитет „Гоце Делчев“, Штип.

кое никогаш не му било допуштено да живее во него. Со тоа под формата на симболи недрат спомени и слики кои покажуваат како живеел Малиот принц пред да ги сретне возрасните и да му се наложи и самиот да стане возрасен. Само така можат да се разберат мноштвото детали за Малиот принц кои фрлаат светлина на раното детство на Антоан де Сент Егзипери.

Авторот на почетокот од сказната признава дека во него живеело едно дете кое сакало да ги црта своите фантазии и видувања, при што било попречувано. Што сакало тоа дете да црта? Прашањето е поважно од забраната да црта, зашто тој нè води во подлабоки слоеви кои премногу противречат меѓу разумот и чувствата, сознajното и несознajното, аристократското адаптирање и артистичката слобода.

Повеќето читатели на „Малиот принц“ на чуден начин ги чувствуваат ликовите на слонот и змијата - само како смешни и забавни. Огромната змија би можела да биде, всушност, само мајката; таа го проголтува својот плен жив сакајќи тоа дете, тоа бебе слон да биде големо и силно за да ја задоволи гладта на својата мајка за љубов и исполнет живот. Поточно шапката која се појавува на цртежот го симболизира затворениот живот на писателот, еден вид доживотен затвор, некаква ембрионална состојба без крај.

При првото цртање на огромната боа детето ја губи довербата кон светот на возрасните: не можат да го разберат возрасните, му се потсмеваат на трагедијата на детството, бидејќи не се во состојба да „гледаат со срцето“. А што може да стори едно дете кое страда а не може тоа да го покаже и не може да сподели со некого како му е на душата, зашто во името на повисоки достигнувања секогаш е погрешно разбрано и се чувствува како задушено од невидливи сидови, но постојано му се вели дека тоа се само фантазии и наместо да се занимава со такви нешта би било подобро да се занимава со нешто поразумно. Значи, од еден исклучително заплеткан проблем на заемни односи помеѓу мајка и дете се формулира генералното прашање за односот на децата кон возрасните и притоа се покажува дека наместо да ги искажуваат децата своите чувства на непосреден начин тие го прават тоа преку симболи, преку цртежи и сл. Со доза на самоиронија писателот ја раскажува „грандиозната кариера“ на уметник само за да ја прикрие длабоката резигнација од која е опседнат уште како дете: невозможно е пред возрасните да се изразиш јасно и поинаку освен „разумно“. Самоиронијата ,презирот и бегството од мечтите не ги решаваат душевните конфликти. Споменот за Малиот принц не може да умре. Неговиот лик е тајниот извор на поетското творештво. Кај Егзипери тој е симбол повеќе на една амбивалентна приврзаност кон мајка му. Да се разбереме, **не треба ликот на Малиот принц да се идентификува со ликот на Егзипери. Но она што го раскажува за својата планета се одблесоци од детството на авторот, а најмногу за спомените за мајка му.**

Неприкосновена претпоставка е дека мајката е ружа ,идеал за убавината, нешто преубаво. Ако тоа не е така, ако мајката е поинаква и има тешкотии, задача на детето, на синот е тие проблеми да ги совлада. Малиот принц постојано треба да ја заштитува мајка си. Таа треба да биде амнестирана од нејзините

„боцки“. Сепак, мајката е слаба, невина, незаштитена и беспомошна, заради што Малиот принц ќе треба да се грижи за неа, да ја заштити.

Треба да се истакне дека сè што е кажано досега за приврзаноста на Малиот принц кон неговата „ружа“ е разработено исклучиво при читањето на „Малиот принц“ - без дополнителна помош на други биографски и автобиографски информации. Многу важни пасуси во сказната на Егзипери би требало да останат случајни, неразбирливи или едноставно гротескни, ако во дадениот момент не се покажале како аргументирани, нужни и логични компоненти на еден единствен централен комплекс од проблеми. Овој критериум за внатрешна завршеност и усогласеност се јавува како многу силен аргумент за да се докаже правилноста на нашите толкувања. Но и оној што е скептичен ќе му стане јасно дека кај Егзипери навистина постоел ликот на Малиот принц со неговите грижи, чувства за виновност, стравови и одговорности спрема неговата таинствена „ружа“ и дека таа „ружа“ не е никој друг освен неговата мајка.

За среќа, ги имаме писмата на Егзипери до неговата мајка за еден повеќе од дваесетгодишен период. Од нив ќе бидеме вчудовидени и изненадени како еден младич, еден маж во тек на четвртина век ги има истите чувства на грижа, на тага, на барање заштита, одговорност, зависност и верност кон мајката. Тоа се непроменети чувства и покрај промената во образованието, професијата, бракот или војната.

Тоа се потполно непроменети чувства и кај синот и кај Малиот принц во неговиот извонреден однос кон неговата „ружа“. Поради тоа, најдобро е да цитираме некои делови од писмата на Егзипери до неговата мајка со нотирање на годината, при што секој може да добие претстава колку силно бил приврзан Егзипери кон својата мајка низ целиот свој живот.

Во првото писмо тој е на 21 година, а во последното на 44 години. Меѓу нив лежи половина човечки живот. Но човекот Егзипери за целото тоа време е секогаш истиот, непроменет и непроменлив во својот однос кон мајка си: тој моли и почитува, жали и се кае, бара и истовремено нуди заштита; секогаш ја сврзува судбината на мајка си со сопствената судбина, бара слобода и копнее за дома. Раздвоеноста од дома и од мајка си ги смета за причина и чувство на одговорност на Малиот принц кон неговата „ружа“.

Еве ги тие писма на Егзипери до неговата сакана мајка:

„Мамо, - пишува Егзипери во 1921 година - веднаш го прочитав Твоето писмо. Ми се чиниш многу тажна и изморена - и освен тоа ме прекоруваш за моето молчење. Мамо: но јас веќе пишав! Ти ми се чиниш тажна, и тогаш јас станувам меланхоличен... Те прегрнувам така, како што Те сакам, моја мала мамо“.

„И јас исто така мечтаам за Тебе и си спомнувам за многу нешта од Тебе, кога бев малечок. И срцето ме боли кога ќе помислам дека често сум ти создавал грижи. Само да знаеш, мамо, колку си скапоцена за мене, најдобрата од сите „мајки“ кои ги познавам. Заслужуваш да бидеш среќна и да немаш еден одбивен и непријатен млад човек кој по цел ден мрмори и се руга. Нели така, мамо?“

(1921)

„Ја имам истата потреба од Тебе, како што кога бев мал. Фелдфебелите, воената дисциплина, курсевите по тактика, кои се сувопарна материја и сето тоа е тешко! Те гледам пред себе како ги подредувааш цвеќињата во салонот и се гневам на фелдфебелите. Како сум можел некогаш да те принудувам на плачење? Кога помислам на тоа многу сум несреќен. Сум те наведувал да се сомневаш во мојата нежност. И сепак - Ти си најдоброто што го имам во животот. Таа вечер чувствувам носталгија како мало момче. (Кога ќе си замислам дека ти се шеташ и зборувааш, дека би можеле да бидеме заедно, и дека немам ништо од твојата нежност, дека јас не сум твојата потпора...) Навистина таа вечер ми иде да плачам. Ти си ми единствената утеха кога сум тажен. Кога бев мало момче еднаш се вратив дома со тешка торба на грбот, плачејќи оти бев казнет - се сеќаваш ли уште на Лу Ман; и само со еден бакнеж од Тебе заборавив на сè. Ти беше мокна закрила од прислушкувачите и отецот префект. Бев закрилен во Твојот дом, припаѓајќи само на Тебе, колку добро беше тоа. И сега пак е така, Ти си моето засолниште, Ти знаеш сè, Ти ми помагаш да заборавам сè што е сакано - несакано и се чувствувам како сосема мало момченце“.

(1922)

„Јас сум тажен, зашто знам дека Ти страдаш... Знам дека треба да Ти се доверам целосно и да Ти ја кажам маката за да можеш да ме утетиш, како тогаш, кога бев мал и Ти се исповедав за сите страдања. Знам дека Ти многу го сакаш својот син, този дангалак (премногу долг човек)“.

„Оставам сè на Тебе. Ти ќе се обратиш до Севишниот и така сè ќе оди добро. Сега сум како мало дете и Ти си ми спас“.

(1923)

„Цел месец ништо не сум добил од Тебе. Сепак јас пишувам често и тоа ме боли. Еден Твој збор добро би ми дошол, зашто Ти си, моја мала мамо, најголемата љубов на моето срце. Имено, кога сум далеку, подобро ги разбираам пријателствата кои претставуваат закрила, и еден Твој збор, еден спомен за Тебе, ја лекуваат мојата меланхолија“.

(1926)

„Ти си најсаканата на светот... Ти си далеку од мене. Јас мислам на Твојата осаменост... Кога ќе си дојдам дома мечтаам како син да Те поканам на заеднички ручек и малку да Те израдувам. Зашто Ти кога дојде во Тулуз - бев тажен и засрамен што не можев ништо да сторам за Тебе. Но Ти можеш да кажеш, моја мала мамо, дека го имаш исполнето мојот живот со радости како никој друг. Ти си ми најведриот спомен кој е присутен кај мене. И најситната облека, која е Твоја ме стоплува внатрешно: Твојот шал, ракавиците - тие го закрилуваат моето срце“.

(1926)

„Ако Ти сакаш, ќе се оженам...“
(1928)

„Во Лу Ман понекогаш Ти пееше долу кога ние веќе бевме прилегнати. Тоа одзвучуваше кај нас како огромен празник. Најблаготиот „најмирољубивиот, најпријатниот предмет кој некогаш сум го познавал беше малата печка во горната одаја во Сент Мориц. Тоа ме успокојуваше. Таа мала печка нè штитеше од сите опасности. Понекогаш Ти се качуваше горе, ја отвораше вратата и нè затекнуваше облени од пријатната топлина. Никогаш не сум имал таков пријател. Што е бескрајноста не ме научи ниту летањето, ниту морето, како твоето второ легло во Твојата одаја. Беше вистинска среќа да си болен... Тоа легло беше еден бескраен океан. Таму имаше и камин. Не сум сигурен дали по детството сум живеал“.

(1930)

„Плачев кога го читав Твоето мало, но благоразумно писмо, зашто те довикував во пустината. Во мене пламтеше бесен гнев зашто сум одделен од сите луѓе среде тој молк и јас ја довикував мајка си. Ужасно е кога некого запоставуваш, како Консуело (сопругата на Егзипери - заб. моја). Копнееш ужасно да се вратиш дома за да даваш закрила и поткрепа, а се убиваш од работа во тој песок кој те попречува да ги исполнуваш задолженијата, а ти сакаш планини да преместуваш. Но јас имам потреба од тебе. Ти беше таа која ме закрилуваше и заштитуваше, и јас Те довикував со егоизмот на јаре. Донекаде за да ја зарадувам Консуело, си дојдов дома, но преку Тебе мамо човек се враќа дома. Ти која си толку слаба, добро знаеш дека си како ангел чувар, и беше толку силна и мудра та сред ноќи Те довикував за помош“.

(1936)

„Сепак многу се надевам дека по неколку месеци ќе бидам во Твоите преградки, стара моја, нежна моја мајчице, да седам крај огнот на каминот и да Ти раскажувам за своите планови, да спорам со Тебе, но без да Ти противречам многу... да го слушам она што Ти ми го говориш, Ти, која со многу нешта во животот беше во право... Те сакам, мила мамо“.

(1944)

Во последното писмо на Егзипери уште еднаш наоѓаме загатнување на проблемот за „овчичката“ и нејзината „заштитна маска“, на проблемот со „ружата“ која за сè е во право. Писмата на Егзипери се доказ за неговата верност, ја потврдуваат неговата зависност од „атмосферата“ на добро здравје, од „аромата“ што „ружата“ ја шири на својата мала планета. Исто така, во овие писма повеќе од јасно се покажува колкава била низ целиот живот неговата приврзаност кон мајка му која, пак, го заштитувала од безброј напади и проблеми што доаѓале од надворешниот свет.

Стожерната тајна на Малиот принц, односно тајната на „ружата“ се открива и може да се открие само ако се воспостави потребната врска и комуникација со неговата сакана мајка, а тоа ние овде се обидовме да го сториме и аргументираме со содржината на писмата што Антоан ги праќал до неговата мајка.

Користена литература

- [1] Антоан Де Сент Егзипери: „Малиот принц“, Скопје, Матица македонска, 2003 г.
- [2] Древерман О.: „Суштественото е невидимо“ (превод од германски Лилија Атанасова), Плевен, Лега Артис, 2005 г.
- [3] Китанов Б., Марјановиќ В.: „Литература за деца и млади (литературна критика)“, Штип, Педагошки факултет „Гоце Делчев“, 2007 г.
- [4] Петрова З.: „Приказни отблесоци“, Враца, Гебра, 2001 г.